

TATA BASA JAWI

Supartinah, M. Hum.

PPSD-PGSD

FIP UNY

A. WIDYASWARA

FONEM BASA JAWI :

VOKAL

KONSONAN

VOKAL BASA JAWI

Fonem vokal basa Jawi

= / i, e, ə, a, u, o /

Alofon Vokal

- 1. Vokal Tinggi**
- 2. Vokal Madya**
- 3. Vokal Rendah**

1. *Vokal Tinggi*

a. Alofon Vokal Tinggi / i /

(1) Alofon [i]

= idu [i d u]

driji [d r i j i]

(2) Alofon [I]

= cacing [c a c I ŋ]

rawit [r a w I t]

b. Alofon Vokal Tinggi / u /

(1) Alofon [u]

= urip   [u r l p]

wulu   [w u l u]

(2) Alofon [U]

= kasur   [k a s U r]

biyung [b i y U ŋ]

2. Vokal Madya

a. Alofon Vokal Madya / e /

(1) Alofon [e]

= eman   [e m a n]

sare   [s a r e]

(2) Alofon [ε]

= estu   [ε s t u]

gepeng [g ε p ε ŋ]

b. Alofon Vokal Madya / ə /

- **entub[ə n t U b]**
- **tetep [t ə t ə p]**

c. Alofon Vokal Madya / o /

(1) Alofon [o]

= obah [o b a h]

kebo [k ə b o]

(2) Alofon [ɔ]

= gori [g ɔ r i]

sorot [s ɔ r ɔ t]

3. Vokal Rendah

a. Alofon [a]

= aku   [a k u]

ora   [o r a]

b. Alofon [ɔ]

= amba   [ɔ m b ɔ]

gila   [g i l ɔ]

KONSONAN

1. Konsonan Bilabial

= [p], [b], [m], [w]

Tuladha:

- palsu [p a l s u]
- kuwi [k u w i]
- anteb [a n t ə b]
- kalem [k a l ə m]

2. Konsonan Dental

= [d], [t], [n], [l], [r], [d], [ṭ], [s]

Tuladha:

*adil

*rekasa

*parut

*padha

*nakal

*pathi

*guling

*desa

3. Konsonan Palatal

= [c], [j], [n], [y]

Tuladha:

- **cuwil**
- **nyata**
- **griya**
- **pijet**

4. Konsonan Velar

= [k], [g], [ŋ]

Tuladha:

- kurang
- graji
- tangan

5. Laringal & Glotal

= swara ampang ing gorokan = [ ]
utawa [k].

Laringal [h]

Tuladha:

*dhahar

*bapak

*gemak

*luhur

gila - gilo

wedi - wedhi

padha - pada

B. WIDYATEMBUNG

- 1. Wujud Tembung**
- 2. Jinis Tembung**

1. Wujud Tembung

a. Tembung Lingga

b. Tembung Andhahan

Ater-ater
Seselan
Panambang
Wuwuhan Sesarengan

c. Tembung Rangkep

Rangkep Wetah
Rangkep Parsial

d. Tembung Camboran

Camboran Wetah
Camboran Tugel

2. Jinis Tembung

1. Tembung Aran

2. Tembung Kriya

- a. Kriya tanduk (mawa lesan & tanpa lesan)
- b. Kriya tanggap

3. Tembung Kahanan

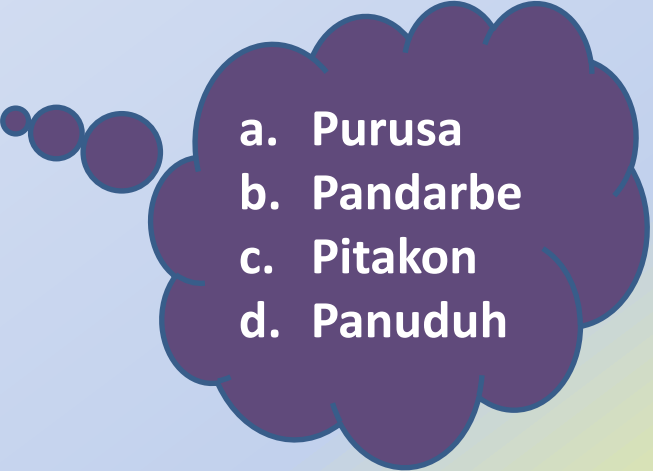
Warni, Bentuk Ukuran, Raos

4. Tembung Katrangan

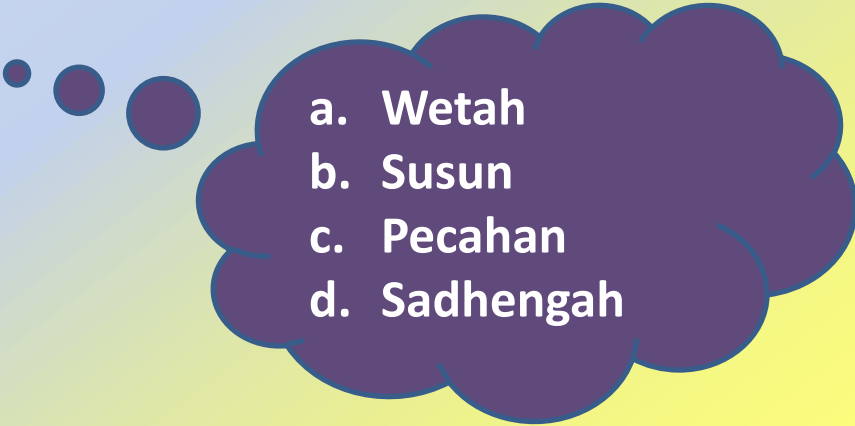
Suka katrangan tembung sanesipun (aran, kriya, sipat, wilangan)

(luwih, banget, ora, mung, dudu, padha....)

5. Tembung Sesuluh

-
- a. Purusa
  - b. Pandarbe
  - c. Pitakon
  - d. Panuduh

6. Tembung Wilangan

-
- a. Wetah
  - b. Susun
  - c. Pecahan
  - d. Sadhengah

7. Tembung Panggandheng

(lan, wusana, karo, nalika, kanthi, jalaran)

8. Tembung Ancer-ancer
(ing, dumugi, menyang, tumrap)

Ngancer-
anceri papan/
aran

9. Tembung Panyilah

Mligekaken
satunggaling patrap,
barang/ bab

10. Tembung Panguwuh

Nggambaraken
wedharing raos

C. WIDYAUKARA

1. FRASA/ KLOMPOK TEMBUNG

Titikanipun Frasa:

- ✓ kadadosan: 2 tembung/ langkung
- ✓ Drajat: antawisipun tembung& klausa
- ✓ Boten nglangkungi wasesa
- ✓ Kadadosan: inti& atribut

Frasa saged kaperang miturut:

a. Pranataning Ukara

- Frasa endosentris
- Frasa eksosentris

b. Jinisipun

- Frasa nomina
- Frasa verba
- Frasa numeralia
- Frasa adjektiva
- Frasa adverbialia
- Frasa pronomina
- Frasa preposisi

2. KLAUSA

Titikanipun klausa:

- ✓ **kadadosan: jejer& wasesa**
- ✓ **saged madeg dados ukara**

3. UKARA

Titikanipun ukara:

- ❖ **Kadadosan saking 1 klausa/ langkung**
- ❖ **Ing basa sinerat kawiwitan aksara murda& kapungkasan tandha (./ ?/ !)**

Jinising Ukara

a. Miturut tumindaking jejer

Ukara tanduk
(mawa lesan & tanpa lesan)

Ukara tanggap

b. Miturut cacahing klausa

✓ Ukara Lamba
✓ Ukara Camboran

a. Camboran sajjajar

b. Camboran susun